

Rf 34

UB Braunschweig

84

2224-171-1

AUGUSTUS FERDINANDUS
Comes de VELTHEIM

nat 1741 d. X/III Sept. mort 1201 d. II Oct.

18 Tischheim um d. J. 1774

C. Schroeder Sculp. 1892

ELOGIVM
AVGVSTO FERDINANDO
COMITI DE VELTHEIM

Rf 34

IN
SVSCIPIENDO
ACADEMIAE IVLIAE CAROLINAE
MAGISTRATV

A. D. II. IANVAR. MDCCCII.

DICTVM

AB

HENRICO PHILIPPO CONRADO HENKE.

BIBLIOTHEK
HERZ-BAG-REGISTRATION

HELMSTADII
TYPIS FLECKEISENII
MDCCCII.

V I R O

ILLVSTRISSIMO REVERENDISSIMO

FRIDERICO GVILIELMO L. B. DE VELTHEIM

ORDINIS EQVESTRIS TEVTONICI PER PROVINCIAM SAXONICAM
PRAEFECTO, SERENISSIMI LANDGRAVII HASSO-CASELLANI
A CONSILIIS INTIMIS ET ADMINISTRO REIPVBLICAE
REGENDAE, AVLAEQVE OFFICIORVM SVPREMO
MAGISTRO REL.

PATRIS

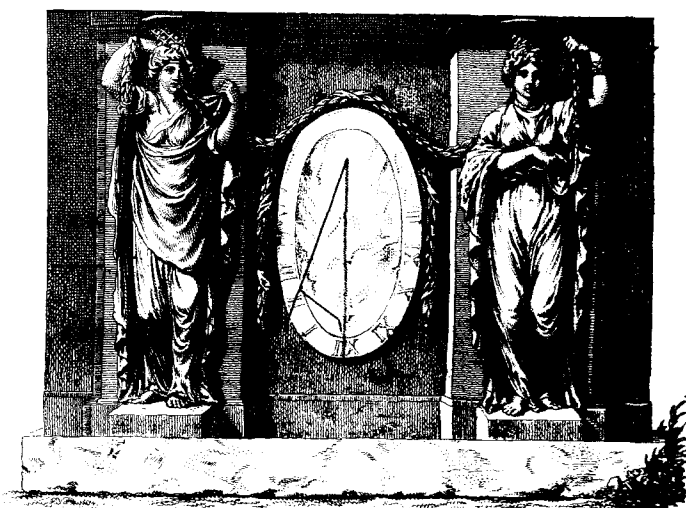
FRIDERICI AVGVSTI

FIDISSIMAE IMAGINI

AVGVSTI FERDINANDI

HAVD NATVRA MAGIS QVAM CARITATE MVTVA
FRATRI GERMANISSIMO

S.

Tres fere effluxerunt menses, ex quo nostram urbem praeter-
 uectae, Harbeccam deductae, ibique in simplici sepulcro compositae
 sunt reliquiae viri, dum viueret, illustrissimi, AVGVSTI FERDI-
 NANDI COMITIS DE VELTHEIM, praediorum Harbke, Ader-
 stedt, Groppendorf rel. Dynastae, Regis Magnae Britanniae metalli-
 fodinarum in Hercyniis quondam supremi praefecti, Ducum Bruno-
 uicensium sympsiarchae hereditarii. In quo cum iacturam grauif-
 simam splendida domus Velthemiana, quam is et ipse splendidior
 reddiderat, tum non mediocrem fecit respublica literaria, quam ille
 multis modis ornauerat, atque, si longiorem vitae usuram Deus con-
 cessisset, amplius ornaturus erat. Sunt etiam sine dubio inter vos,

collegae, quibus ille desiderabilis occidit, et quorum animis cara inhaeret, neque unquam diffluet, recordatio viri, quocum iucunda, imo sancta, literarum necessitudo vos coniunxerat, discissa nunc misere, nullo quoquam alio vitae beneficio facile restituenda. Sin de ipso me potissimum dicere liceat, ille me sibi tam multis magnisque per quinque fere lustra deuinxerat officiis, ut, si enarrandis illis ac praedicandis vacare vellem, disertus quidem et gratus, forsan tamen et vaniloquus, videri possem. In primis vero, quod morti iam proximus, nec tam praesentiens illius ictum, quam praestolatus et accinctus ad discessum, prolixae voluntatis, nec falso dixerim amicitiae ac familiaritatis, qua me ornatat, significationem edere, atque, tamquam aliquod memoriae pignus, in manus meas tradi voluit, hoc, fateor, tam blanda vi permouit meum animum, ut, quum nec per literas absenti, nec praesens praesenti, obstrictissimi animi sensus explicare potuerim, fatali mox nuncio superuentus, quaecumque honoris monumentum ei meditarer, non sane quo, cum aliqua arrogantiae suspicione, rependere sic virtuti suum decus velle, sed quo mihi ipse aliquo modo satisfacere, impulsusque amoris ac desiderii sequi viderer.

Benignam huius consilii exsequendi opportunitatem hodie mihi oblatam esse intelligo, eamque lubens amplector. Quum enim ad eundi academici magistratus, quintum in me delati, solemnia more maiorum recitatione aliqua de argumento, quod ad communia

omnium audientium studia pertineat, peragenda sint; non dubitavi, quin satis commodo tempore ac loco VELTHEMII *memoriam* recolere, atque de vita, ingenio, moribus ac meritis viri non nihil, quod auribus vestris non plane indignum esset, depromere possem.

Qua quidem re gratissimum vobis, patres, omnibus factum iri speraverim hoc fidentius, quo saepius defuncto Comiti, nostrae etiam academiae studiosissimo, nonnullorum e nobis amicissimo, multisque nominibus quondam de bonis literis promerito, laudes ac gratias vestras deberi haberique, de vobis ipsis intellexi. Quid? quod luculento iam et publico obferuantiae testimonio superstitem aliquando illum pars vestrum non minima, philosophorum nempe amplissimus ordo, adfecit, magistralem lauream ei decernendo, plaudente academia, imo ciuitate literaria vniuersa. Quem igitur viuum eximie coluistis, eidem vita functo quin suas laudes merito tribueritis tribuique videritis perlubentes, nullus dubito. Vestro autem, iuuenes literarum amantissimi, coetui quosdam interesse scio, quos grata mente iuuat meminisse munificentiae illius, qua et ipsi, VELTHEMIO meo arbitro, annuorum illorum beneficiorum participes facti estis, quibus in academicos literarum cultores, non tam egenos, quam dignos, erogandis, maiores illius lautissimam pecuniae summam fenori certo deposuerunt. Verum, quotquot adestis, auditores, hanc de vobis me opinionem sustinere scitote, neminem fore vestrum, quin bene accipiat hoc quidquid est laudum officii, quod, procul omni ambitione

et adulatione, nullius cuiusquam vel prece vel auctoritate permotus, vrgente solum iustitiae et amicitiae sensu, vltro in me recepi. Neque committam, vt immemorem offendatis me Pliniani istius dicti: Hoc ipsum est amantis, non *onerare* laudibus amicum; * quod quo certius obseruem, diligentius narrationis simplicitatem sequar, quam laudationis elatos spiritus adfectabo. Vos, quaeso, fauete animis et linguis.

Quamquam vero nemini mortalium laudi reputari possit illarum rerum quidquam, quae non sunt nostra in potestate, sed in coeca fortunae solum libidine posita videntur, et quas non fecimus ipsi, cuius generis sunt natalium nobilitas, opulentia a maioribus transmissa, facies ac statura spectabilis, vitae commodae, honoratae et optabilis praesidia reliqua; certe, dum recte his vti virtutis est, si cui abundanter contigerint, in iuste aestimanda eius laude haec etiam virtutis instrumenta et hortamenta, non sine numine hominibus concessa, commemorari debere censeam. Contigisse autem illa VELTHEMIO nostro cumulate, et compertum habemus, et vsurpata ab illo bene prudenterque, laetamur merito. Atque si de maioribus praesertim illius quaeratur, etsi nemo quisquam, vt Seneca loquitur, in nostram vixit gloriam, nec, quod ante nos fuit, nostrum est; ** tamen est aliquid claro maiorum lumine perfrui, si tantumdem luminis reddas illis, quantum acceperis.

* *Plin.* lib. I. epist. 14.

** *Senec.* epist. XLIV.

Perquam autem vetustus est generis Velthemiani splendor. a) Nam aevi medii monumenta volentibus saepe obuia fit nunc Comitum, nunc Dynastarum, nunc etiam Militum istius nominis mentio. Non miranda est tam varia ordinis, quo illi fuisse dicuntur, designatio, siquidem istis temporibus nobilium familiarum conditio ac dignitas partim nondum certis descripta finibus per potentiores illas, quae, sensim rebus potitae, reliquas obscurarunt, partim etiam fortunae, bellicae cum maxime, mobilitati obnoxia fuit. Neque vero, qui isthoc nomine feruntur vel in superiorum seculorum annalibus, vel in tabulis publicis, omnes eodem sanguine fuisse videntur. Imperante iam Henrico primo, quem Aucupem vulgo vocant, Comites Velthemios magnarum possessionum in Misnia et Saxonia dominos floruisse, eosque passim vocatos Comites Osterburgenses, legimus. Et quum Henricus ille Leo, quem non Europa solum, sed Asiae etiam non pessima pars, rugientem audiit, vergente seculo duodecimo iter illud suum celeberrimum ad loca Palaestinae sacra institueret, de primatum atque heroum, quos comites habuit, magna manu vnus fuisse traditur BERTRAMVS DE VELTHEIM, non Comitis, sed Ministerialis, titulo.

Porro inter Archiepiscopos Magdeburgenses ineunte eodem seculo duo Velthemii reperiuntur, alter ADRIGOTVS, alter successor eiusdem, nemine interiecto, ROGERIVS, vel RVDIGER, qui primus omnium solemnem suo nomini formulam, qua se Dei gratia, hoc est, nulli

secundum Deum principi subiectum praefulem indicaret, adhibuisse dicitur. Hunc vero gentilem eiusdem, quae adhuc in regionibus nostris superest, Velthemiorum progeniei fuisse, creditur; et conseruat adhuc Harbeccensis annulum aliquem pretiosum, quem vt mysticum quasi perpetuae felicitatis pignus consecrauit superstitio, et quem ab ROGERIO hoc profectum nonnulli putarunt. b) Quid? quod eodem seculo VELTHEMIVM aliquem, cui WERNERI nomen erat, adfinitate coniunctum fuisse Alberto Vrfo, augustae Brandenburgicae domus de stemmate Ascaniensi parenti, accepimus. c)

Verissimum tamen generis nostri patrem, a quo certe omnium illius propaginum continuatio summa in luce ponitur, initio seculi demum decimi quarti vixisse, HENRICVM nomine, constat. Is certe pater fuit illorum duumvirorum, qui omnium suorum fundorum cum illorum, qui beneficiarii iuris erant, tum horum, quos proprios et a clientelae nexu liberos tenebant, (feudorum et allodiorum, vt vulgo loquuntur) partitione facta, vtramque illam posterorum seriem duxerunt, quam lineae *nigrae* et *albae* nomine ad hunc vsque diem distinguere solent. Nigrae lineae auctor HENRICVS, albae IOANNES fuit; atque ab ista priore haec nostra Velthemiorum Harbeccensium familia descendit, quae et in prouincia Magdeburgensi, et Halberstadiensi, et Brunouicensi amplas possessiones, atque in iisdem simul equestri ordinis dignitatem et suffragiorum in illarum comitiis iura tenet.

Illam verò inter antiquissimas patriæ nostræ gentes; quæ, vt Romani loquebantur, fumosas imagines ac ceras maiorum, vt morè Germanorum dicimus, galeas clypeosque clatratos ostendunt, connumerandam esse, nullum dubium est, eamque adhucdum summis, quæ priscæ solum nobilitati in Germania concessa sunt, iuribus ac commodis frui, si nullum aliud, vel hoc vnum iam satis certum habemus indicium, quod ipsius VELTHEMII nostri frater natu proximus, FRIDERICVS GVILIELMVS, hodie magnum et aulae et curiae sanctioris Cassellanae decus, ante triginta iam et amplius annos rite fuit cooptatus in ordinem equestrem Teutonicum, cuius quidem honoris nemo nobilium nostrorum vmquam compos fieri potest, nisi explorati stemmatis irruptaeque per longam atauorum seriem nobilitatis Germanicae documenta tulerit. Hoc itaque tamquam praefidio communiti relinquere aliis gentibus potuerunt Velthemii Harbecenses ambitiosas, dubias et saepe falsas origines; quamquam alias ob causas, in primis ad magis illustrandam priscam rerum, institutorum ac morum in patria nostra memoriam, optandum vtique erat, vt, quemadmodum Schlieffenianae et Munchhusianae familiae annales egregie compositi exstant, ita etiam Velthemiana rerum suarum nancisceretur scriptorem. Nam quæ hanc in rem HENRICVS MEIBOMIUS, clarissimus quondam in hac academia historiarum doctor et scriptor, congefferat, lucem non viderunt, d) et RVD. AVG. NOLTENII studium ampla et locupletia tabularii gentilitii Harbecensis scrinia non excusit, sed liberaliori vsui praeeparauit. e)

Patrem habuit noster non solum hac generis dignitate, eademque insuper illustri quondam in republica administranda munere adaucta, sed maiori virtutis ac praeclare factorum gloria clarum, FRIDERICVM AVGVSTVM, antiqui candoris, spectatae iustitiae prudentiaeque exemplar, ingenio politissimum et moribus urbanissimum. Is, postquam dicasterii aulici Guelpherbytani per aliquot annos praesidium gesserat, florentissimus adhuc aetate, vitae negotiosae et publicae nuncium dedit, atque ad otia rustica se recepit, non sane laboris taedio vel impatientia, sed excusabili potius indignatione permotus aduersus aliquem inter Ducis tunc nostri, CAROLI, administratos, de ciuico ordine euectum in sublime, quem insigni apud Principem amabilem gratia valere haud moleste quidem ferebat, tamen gratia hac et interiori admissione nonnumquam abuti iudicabat, atque aliquam inde noxam saluti publicae timebat. Neque tamen postea, quum patriam nostram laborare, grauissimo aeris alieni onere premi, atque in magnum aliquod discrimen adduci videret, afflictas defuit suis consiliis. Quum enim ad auerruncandam calamitatem publicam anno superioris seculi septuagesimo celeberrima illa ordinum nostrorum prouincialium comitia agerentur, ipseque ab equestri curia lectus esset, qui tamquam legatus perpetuus ac senator illis interesset, satis laudare et mirari non potuerunt rerum periti, qua fide, qua rerum peritia, qua grauitate et auctoritate senex venerabilis difficillimo hoc munere perfunctus, quam intentus in publicam vtilitatem et patriae commoda fuerit, suoque consilio securitatem et

libertatem harum terrarum feliciter adiunxit, quantum eius quidem tunc fieri debebat ac poterat, antequam illam communierat planeque perfecerat coelesti beneficio donatus patriae pater et restitutor, CAROLVS GVILIELMVS FERDINANDVS. Summae autem laudi et hoc cedit viro egregio, quod senem iam illum FRIDERICVS SECVNDVS, regum seculi nostri sapientissimus, dignum existimavit, quem in functionem imperii sui senatum aliquando evocaret, quam tamen postulationem honorificentissimam is pro sua modestia, ingrauescentis aetatis obtentu, deprecatus Cincinnatorum otii immori maluit. Verum, quam negotiosa et frugifera fuerint ipsa illa otia, quae in amoenissimo suo secessu Harbeccae vixit, hodieque nobis ostendunt vastissima haec et laetissima arborum et plantarum exoticarum, septemtrionalis potissimum Americae, seminaria, quibus de solo tristi ac sterili producendis indefessa multorum annorum studia, artem lectione et usu quaesitam, multas eruditas manus ingentesque sumtus impertiit. Quam egregie isto exemplo suo, quod primum hoc in genere per totam fere Germaniam fuit editum, rem botanicam, et omnem rationem saltuariam hortensemque protulerit, dudum constat interperitos. Nec solum ambulacra musis nostris iucundissima isti saltus offerunt, quos vtrum ab amplitudine sua filuas, an ab artis cultura hortos nominemus, incerti sumus; verum etiam fructum doctrinae multiplicem naturae indagatoribus prae-buerunt, multis aliis plantariis semina dederunt, atque famam cum sibi et solo suo natali, tum etiam satori suo, magnam vsquequaque conciliarunt. f)

Atque huius patris virtutes et merita quod filius, noster ille AVGVSTVS FERDINANDVS, quamquam ipse suo ingenio beatus atque multum sibi tribuens, iusta grataque mente semper veneratus est, vtrique sane id ingenti honori duxerim. Quanti autem fecerit illum, equidem documentis quam plurimis cognitum habeo. Quum enim defuncti patris memoriae ante hos viginti sex annos ego, iuuenis adhuc, declamatiunculam aliquam, patrio sermone conscriptam, g) sacrarem, id mihi opusculum, immaturum quamquam et viro laudato parum dignum, filii, voluntatem potius meam et consensionem animi cum sua ipsius pietate, quam leue libelli istius pretium, spectantis, fauorem eum in modum commeruit, vt ab illo iam tempore me dignum putaret, cuius conatibus vtcumque prodesset, quem data occasione sedulo commendaret, laudaret, calumniis etiam peti- tum defenderet, adeoque sensim ad interiorem aliquem sui vsum admitteret. Neque vmquam postea filium hunc, vbi in confabulatione cum amicis mentio patris interiecta est, nisi gloriantem sibi que gra- tulantem de tali patre audiui, atque memini praesertim illum bien- nio fere abhinc de quodam honoris monumento loquentem audire, quod patri destinasset in aditu hortorum Harbeccensium ponendum, cuius et formam, ex ingenti vnus lapidis mole citra sculpturae or- namenta struendam, et inscriptionem scite inuentam dudum sibi de- signauerat. Quod opus quum fatis interceptus non perfecerit, per- ficiendum nunc, et patri pariter atque auo consecrandum, ROGERIO, excelsae spei iuueni, futuro paternarum atque auitarum virtutum heredi, impense commendabimus.

Matrem autem habuit nec minus pia coluit memoria **MARIAM ANNAM CATHARINAM**, ex nobili *Kameitzkiorum* stirpe, quae olim in Bohemia, post in Franconia et Hassia, sedem habuerat, oriundam, animam cum summa humanitate sanctissimam, sine omni vanitate cultissimam ingenio, ac supra sexus sui sortem scientia instructissimam. Illa vero, tredecim liberorum felix mater, praemature et acerbo funeri obnoxia fuit, consumpta potissimum dolore, quem ex morte amabilis Elifabethae Augustae suae contraxerat, immedicabile vulnus orbitate inflixit atque mariti et pignorum sibi superstitum animis (septem enim iam praecefferant morte)^{usque} inextinctum sui desiderium impressit. h)

His igitur parentibus natus, et primus quidem inter quinque, qui patri post coniugis obitum superfuerunt, filios, **AVGVSTVS FERDINANDVS**, quam multum possit indoles bona, rite nutrita sub faustis penetralibus, prima iuventutis spatia ingressus egregie probavit. Ingenium enim, quod a natura viuax et igneum acceperat, liberalissima educatio domestica aluit. Statim adolescens optimis praeceptoribus a patre traditus vel summam spem celeri progressu superavit. Multum inter illos tribuere solebat cum Remero, collegae nostri doctissimi germano, cuius et praematurum obitum diu doluit, tum Schaefero, adhuc superstiti, et ecclesiarum ac scholarum supremam curam in principatu Halberstadiensi summa cum laude meritorum gerenti, viro venerando. Quo duce fido ac docto, quindecim fere annos natus, cum fratre simul iuniore, **FRIDERICO GVILIELMO**, tra-

ditus in disciplinam est paedagogio Bergenſis infra Magdeburgum coenobii, quod iſto tempore, Abbate Steinmetzio, magna celebritate florebat. Attamen parum abſuit, quin hac diſciplina ad iuſtum animi cultum capeſſendum, ad mores bene conformandos et regendos atque ad excitandum ardentem bonarum literarum amorem, parum feliciter alacri iuueni conſultum eſſet. Pro ratione enim et formula iſtorum educandi inſtitutorum partim omnis iuuenilis ferocia pro degenerata iam perditae indole haberi, magisque ideo ſuffocanda, quam temperanda, eſſe videbatur, partim totum fere moderamen ſcholasticum ad pietatem cum contemptu ſcientiae vnice commendandam referri ſolebat, adeoque ſcholas, ad hoc exemplum non deſcriptas, *athenaea pagano ritu conſtituta* Steinmetzius ſaſtidioſe vocare ſueuerat. Hinc et in carcerem vel ergaſtulum ſe detrufa putabant hilariora ingenia, eoque licentius, cuſtodibus remotis, triſti huic ſeueritati reluctabantur, et vero nimium temporis impertiebatur precandi officio aliisque pietatis, vt putabantur certe, exercitationibus, quae magis ad ſpeciem et pompam aliquam agendam ſanctitatis, quam ad ſerium et ſolidum recti ſtudium, proferendum, atque ad molles animos taedio horroreque potius, quam amore, ſanctiſſimae humaniſſimaeque religionis imbuendos et perfundendos comparatae erant. Quamquam vero VELTHEMIVS his illam diſciplinam vitiis laboraſſe peruidebat, tamen et nonnullorum, quibus operam dederat, magiſtrorum, ac priuatae praecipue Schaeferi ſui inſtitutioni, permultum ſe debere idemidem gratus prae ſe ferebat.

Emancipatum a paedagogio (MDCCLVIII.) pater, quum aliquo in rei metallicaе doctrinam amore ferri cerneret, amico, in illa doctrina versatissimo, commisit filium, diligentius, vtrum in illo sibi constaret studio, paullo propius cognito, explorandum, et, dum tempestiuum ex isto ingenii praecoci impetu maturuisset consilium, firmandum hoc magis et gubernandum. Erat is, qui nunc in sanctiori Borufforum Regis senatu omnium artium ingenuarum tutelam gerit, illustrissimus vir, Fridericus Antonius L. B. ab Heinitz, isto tempore secundus metallifodinarum Brunouicensium praefectus. * Ab hoc igitur Cellerfeldam accitus, in domum atque arctiorem consuetudinem receptus, per totum fere biennium in oculis atque sinu gestatus, mox destinata sententia totum se dedit rei metallicaе, eiusque non solum circuitus metiri, sed etiam interiores recessus, isto tanto demonstratore, obtueri didicit. Atque ex illa studiorum communione inter magistrum et alumnum intima coaluit amicitia, quae ab annis robur accepit, mutuorumque officiorum vinculis usque magis est confirmata.

Quum bene sic praeparatum Heinitzcius ipse patri reddidisset, quem studiorum ordinem iam in academia nostra sequi deberet hic filius, destinatus nimirum operum metallicorum praefecturae, inter vtrumque et cum illo viro simul, cuius institutioni potissimum tra-

* Haec dum formis exscribebantur, d. XV. Maii senem laudatissimum et ipsum humanitatis conditionem expleuisse, accepimus.

dendus erat, deliberato consilio conuenit. Atque hic quidem erat venerabilis ille et annis et meritis vir, de quo nostra adhucdum superbit academia, et quem suo addito nomine signare et superuacaneum est, et, quum praesentem conspiciam, verecundia vetat. * Cuius igitur scholis physicis, mechanicis, mineralogicis, chemicis et reliquis fere solis assiduam operam noster nauauit, praetereaque, quum pater iam VELTHEMIVS eiusdem viri amicitia vteretur, quam et filius perpetuauit, hic quidem ex quotidianis cum illo confabulationibus, atque ex concessio sibi vsu largissimae instrumentorum ad illas artes copiae, quam ille tunc iam sibi comparauerat, postea inmane quantum auctam, tantum profecit, vt pernecis ingenii sui nifu atque volatu in vastis illarum doctrinarum, quas postea plane permenfus est, aruis mox progressionibus celerrimas faceret. Atque tali potissimum doctore quod sibi per integri triennii cursum copia facta sit vtendi, nunquam non id lucro sibi magno putabat; aliorum scholas quod fere praeteriisset, exceptis forte Kippingii quibusdam historicis et philosophicis, Menkenii et Eisenharti iuridicis, poenitendum duxit, et quod tempus in hac academia collocatum sibi minus fructuosum fuisset, naturam suam potius, quam fortunam, accusauit.

Ex ephebis egressus, laborum publicorum praesensionem aliquam et prima pericula cepit Brunouici, quum reddituum principa-

* Illud BREM BEIRESTVM intelligi, vix et hoc loco monendum videatur.

lium senatui adfideret (a. MDCCLXIII.). Anno post bonam Germaniae partem, Rhenanas potissimum, Sueuicas, Belgicas etiam et Alfatikas prouincias, ipso patre duce et comite, peragrauit, sane non tam vt turritas vrbes aularumque pompas demiraretur, quam vt naturae et artis miracula, regionum ingenia, maxime vero metallorum venas et fabricas inspiceret, quo et consilio deinde metalliferos Saxoniae superioris montes, iterum patre comite, perlustrauit. Redux ab ista peregrinatione mox (a. MDCCLXVI.) Hannoueram transiit, ibique consiliarii in camera regia dignitatem adeptus est, ex arbitratu maxime et suffragatione immortalis Munchhufii; at quanti ingeniorum aestimatoris! Quam vitae suae stationem iucundissimam sibi fuisse, et ad negotiorum publicorum peritiam expeditamque administrationem praeclare conduxisse, dum repetebat memoria, profiteri solebat. Hinc vero iam, exacto vix vno cum dimidio anno, ampliorem et grauiorem longe prouinciam nactus est, secundariam nimirum regiarum in Hercyniis metallifodinarum praefecturam, in qua quidem administranda et partam diuturno studio vsuque scientiam, et virtutem suam ciuilem, aptissimo loco posset expromere. Dici non potest, quantum illi, quibuscum hic aliquo muneris vel ciuitatis confortio iunctus vixit, collaudent omnes illam rerum et perspicientiam et experientiam, illam prudentiam in suadendo, sagacitatem in iudicando, promptam facilitatem in expediendis dubiae etiam et ancipitis naturae rebus, illam aduersus malos imperterritam fortitudinem, illam aequitatem etiam et humanitatem inferuendi

subiectorum sibi hominum et operarum commodis alacritatem, qua VELTHEMIVS noster excelleret.

Permanfit vndecim fere annos, et permanfisset femper in hoc fuo officio, cui natus factusque videbatur, nifi vel quibusdam inuidiae infultibus, vel calamitate aliqua domestica, adactus effet, vt et ipfe exemplum patris imitaretur atque vitae publicae valediceret. Acciderant certe aduerfa quaedam, quae animum eius vehementer perturbare poterant, in primis quod primum fuum coniugium, cum FRIDERICA PHILIPPINA DE BVSSCHE, inclyti generis Hannouerani germine, initum, quo valde felicem fe praedicarat, inopinata fatorum crudelitas diffoluebat, fimulque cum vxore vnicus, quem ab illa fuceperat, filiulus morte fibi funeftiffima eripiebatur. Qua iactura confauciatum et fractum a moerore animum numquam fperabat ad munia publica peragenda fatis confirmatum iri, ac diutius vix haerere ibi locorum poterat, vbi fuma olim prosperitate vfus, nunc ad mifererrimam vitam condemnatus effe videbatur. Petiit itaque a Magnae Britanniae Rege miffionem, eamque cum acceffione dignitatis, primarii fcilicet rei metallicae praefecti nomine, tamquam rerum bene geftarum praeconio, impetrauit. Et ipfe Rex, quum diuturno tempore poft (a. MDCCXCI.) VELTHEMII frater, fupra laudatus, cum Londini falutaret, fponte fua faffus eft, fe, quod viri tam intelligentis ministeria fibi erepta fuiffent olim, aegre adhucdum ferre.

Verum noster ille, tamquam ex naufragio in portum prope-
rans, secessum petiit in paternis agris, nec posthac Hercynias suas
vmquam vidit, nisi quod semel a Britanno quodam, viro rei metal-
licae peritissimo, exorari se passus est, vt isthaec montium iuga adi-
turo comitem se adiungeret. Atque ab illo tempore, hoc est, anno
abhinc fere vigesimo quarto, Harbeccae rusticatus est; hic sibi vixit
liber ac solutus, rem familiarem curauit et auxit, patrimonii sui fun-
dos, atque amoenissima illa viridifaria et nemora sua magis excoluit,
in primis vero literis et artibus totum se dedit, atque inter haecce
curarum obliuia consenescere voluit. Mox ita amauit quietum hoc
vitae genus, *otium cum decore*, multis expetitur, paucis concessum a
fortuna, eiusque dulcedinem ita persensit, vt interim quidem auocari
ab illo in strepitum hominum, vbi fieri aliter non poterat, reuocari
autem ac distringi numquam se pateretur, ac nulla, quantumuis ma-
gnifica, conditione retrahi posset ad sedulitatem aliquam ciuilem, au-
ctorataque officia publica. Horum otiorum si quando satietas vel
taedium ei subnatum fuisset, non deerant potentium quorundam vo-
luntates et postulationes, luculenter admodum significatae, quas non
solum sequi recusauit pertinaciter, sed etiam, vbi ambiri se quodam
modo intellexit, callide anteuertit. Et quamuis quotannis per ali-
quot menses Brunouici biemare soleret, vitae tamen aulicae culmina
lubrica fugit, et consalutationes principum celebriores fastidiuit, nec,
nisi quando seruandi decori necessitas vrgeret, palatia ingressus est,
aulica mancipia miseratus, et valde felicem se hac sua sorte arbitra-

tus, quod sibi, ab omni adulationis illecebra redempto, coram summi etiam fastigii personis animi sui sententiam aperte ac simpliciter eloqui, veritatisque et iustitiae fortiter patrocinari liceret, quamquam in emendatissima morum comitate. Quare totum propemodum illud commorationis vrbicae tempus aut studiis dedit suis, aut amicitiiis, et illustrissimorum potissimum Principis nostri quondam administratorum, Hardenbergii, Feroncii, virorumque clarorum, Lessingii, Eberti, Brückmanni, Zimmermanni, Eschenburgii et aliorum, conuersationi.

Sive autem in vrbe, sive ruri habitaret, neque hominum sui ordinis vel aliorum sectatus conuiuia, neque magnis coetibus excipiendis epulisque apparandis splendidis delectatus est. Si quas tamen praeberet in vicina ista nobis et suauissima villa, quae illum per plurimam anni partem tenebat, viris potissimum eruditis, eas non exquisitis dapibus, non sumtuosis cupediis, sed munditiis, et humanitate praefertim sua, hilarique et sapida confabulatione ita conduiuit, vt, in frugalitate honesta, non minus lautissime se coenatos conuiuiae dicerent, in primis quando diem per vices partiti, atque e museo et bibliotheca in coenaculum, a prandio vel inambulatum per arboretorum vmbracula, vel rursus ad rerum literariorum et artificialium bellaria ab hospite festiuo ducti, simul animis egregie pasti pulchraeque rerum spectatarum auditarumque varietate refecti erant. Fuit enim in illo luxuriosa quaedam ingenii fertilitas, vberissima rerum

peritia, memoria capax et officiosa, laeta gestus viuacitas, perennis ac profluens oris facundia, seu inexhausta potius loquacitas, quae tamen ab inani ista et molesta multorum garrulitate multum abhorrebat, ut, si quis alius, oborta amicorum animis nubila dispellendi corrugatasque explicandi frontes inuidendam artem ille profecto mire calleret. Et mihi quoque semper obuersabuntur, semperque in iucundissimis vitae meae reponentur horae illae, quas mihi penes illum, non dico fallere, sed lucrari, concessum fuit. Satis ceterum hospitalem et affabilem se praebebat, quando per aestatem quotidie fere ex propinquis longinquisque regionibus homines aliquo nomine graues, ac scientiae potissimum aut meritorum laude florentes, vel oblectamenti, vel studii gratia, Harbecenses lustratum hortos aduentabant, et eorum simul animam vel genium quasi tutelarem, VELTHEMIVM, adire eiusque colloquio frui cupiebant. Et nemo facile ab illo recessit, quin comitatem viri amare, ingeniumque et scientiam admirari didicisset.

Neque vero isthaec otia sibi solum benefica, et in commune bonum sterilia, vixit, sed potuit profecto illam Scipionis, ni fallor, vocem sibi accommodare, numquam se minus fuisse otiosum, quam quum otiosus esset. Satis enim laborum ac curarum faceffebat latifundiorum cultura, magnorum vectigalium exactio, iurium vel custodiendorum vel vindicandorum diligentia, omnisque rei familiaris administratio, dum recte prouidenterque, ut faciebat sane, his omni-

bis praeesse, simulque benignas bene merendi opportunitates, quas fortunata haec vitae ratio offert, amplecti volebat. Vix pagum aliquem reperiamus, vbi meliora ad colonorum salutem, ad paruulorum disciplinam, ad pauperum, aegrotorum, decrepitorum curam instituta vigeant, quam in praedio Harbeccensi, quippe quae ibi maximam partem ex peculio domini conferuantur, atque piaae praecipue liberalitati matronae generosissimae, natu Bartenslebeniae, quam credo auiam VELTHEMI nostri fuisse, debentur. Haec igitur instituta vt integra manerent, atque vt suorum commodis magis inferuirent, ille diligenter prouidit, eaque praecepto aliquo auxit de incendiorum auertendis periculis, quod peregre etiam laudatum est magnopere, et exempli instar habitum in hoc genere. i) Stipendiorum etiam literariorum, ante ducentos iam annos et amplius ab Ilfa de Saldern legatorum, hodieque ab Harbeccensis et Ostrauiensis praedii dominis dispertiendorum, curam egit sapienter, magnumque iuuenum literis deditorum numerum non solum istis beneficiis deuinxit sibi, sed nouis etiam legibus praescriptis ac diligentiori facta de illorum ingeniis ac moribus spectatione ad bene instituendam vitae studiorumque rationem eos exacuit. Erunt praeterea, dum grati esse volent, non pauci, qui sibi, in schola vel academia duram iuuentam agentibus, ab illo, quando semel praeclaram ac certam aliquam spem de ipsis conceperat animo, liberaliter benefactum esse fateantur. Fuit enim omnino sic a fordida avaritia, vt ab effusa inconsultaque largitate, alienissimus, vereque munificus, citra omnem tamen osten-

tationem, et sicubi non tam homini alicui singulari, sed humanitati quasi, succurrendum, et, quidquid contribueret, in fenore apud posteritatem collocatum videbatur.

Ampliora erant negotia, quae per aliquot annorum decursum cum reliquis ducatus Magdeburgensis ordinibus, quorum ipse pars fuit, tractauit, cum de aliis institutis ad communem populi salutem spectantibus, tum in primis de colligendo, emendando, ac promulgando legum et consuetudinum domesticarum ac propriarum codice. Quam sagacem, quam liberalem et circumspectum in hisce rebus agendis consultorem sese praeberit, certissimos, dum opus esset, auctores antestari possem. Eiusdem prouinciae ordines quum anno abhinc quinto ad sacramentum nouo Borussiae Regi dicendum postularentur, VELTHEMIVS lectus ab illis est, qui splendida hac legatione fungeretur. Atque hac data occasione virtutis et meritorum ab ipsa regia maiestate superbum testimonium tulit, ad fastigium dignitatis Comitum imperii Borussiae aduectus.

Verum praecipuis vitae huius, quam ceterum liberam et compositam egit, ornamentis ac meritis hoc videor summo iure accensere, quod ita bonum ac fidum se gessit patrem familias. Secundas enim, imo secundissimas, nuptias fecerat (a. MDCCLXIX.) cum Ottonia Henrica ab Arnimb, Misnicae illustris familiae proge-
nie, ac praeclaro sexus sui lumine, quam, ut primum omnes gratiae

virgineae, sic postea matronales dotes omnes, et, praeter has, multiplicis etiam doctrinae et artis decora, marito carissimam reddebant, quamque is ad extremum vsque halitum indiuiduam vitae comitem dulcissimamque laetorum ac tristium omnium, quae expertus est, sociam habuit. Atque ex hac quatuor liberos tulit, quibus ad optimi exempli mores conformandis vna cum egregia matre aptissima consilia ac studia impertiit. In primis vero filium natu maximum, ex quo primos beatioris ingenii igniculos in eo vidit, constanter sollicitauit ad discendum, ad legendum audendumque aliquid incitauit, atque praeceptoris, prudenter lecti, operam ita sustentauit, ut non mirandum, gaudendum vero sit magnopere, ROGERIVM tam amabilem, tam copiosae subactaeque scientiae, tam insolitae in florida hac aetate maturitatis et grauitatis hominem se praebere, quam quidem illum plerique nostrum satis perspectum habent. Quem anno abhinc nostra habebat, hodieque Gottingensis habet in suis deliciis, quin a se ipso numquam defecturus, citatum felicemque cursum ad magnam excellentiam aliquam facturum, patrem simul et auum nobis redditurum, Velthemianoque generi, equestri ordini, patriae vniuersae honori et praesidio futurum sit, nulli dubitamus.

Sed quo vltius in commendanda vobis VELTHEMII memoria progredior, auditores, eo magis mihi copiam dicendi succrescere video, atque, dum paullo expressiorem viri imaginem, vel summis tantum lineamentis descriptam ingenii morumque illius umbram vobis

ostendere cupio, vereor ne, nisi per operis a me suscepti indolem, certe per maius temporis, quam quod mihi ad dicendum permiffum est, dispendium in hac praefertim frigoris intemperie, vobis molestus fiam. Interim imperare mihi non possum, quin paucis excurram in illas virtutes, quibus VELTHEMIVS nomini suo laudem ac famam in ciuitate erudita prolixam comparauit. Atque literas quidem et artes in vniuersum omnes adamauit, vt nemo magis; nullius cuiusquam illarum osor vel cõtemtor, plerarumque probabili scientia imbutus fuit. Nulla certe sapientiae pars, quam non a primo limine salutasset, nulla, quam in transcurso velut non attigisset; in quibusdam vero prorsus habitauit et regnauit. Quae si quid forte augmenti cepissent, laetatus est non aliter, ac si iugera quaedam suis accreuissent agris. Omnem tamen arcanam scientiam, quae nec vellet prae fastu, nec posset sine pudore, in lucem prodire et in hominum vsum conuerti, exosam toto animo habuit, vmbraticas ac difficiles recentiorum sophistarum nugas, itemque canoram illam thrafonum quorundam grandiloquentiam lepide numquam non et false risit, et quidquid magno vel acuminis vel temporis impendio addiscendum nec ignorantia noceret, nec scienti prodeffet, aspernatus est. Quam vero reliquis lubentius cupidiusque semper tractabat doctrinam, ea erat, quae in vniuersa huius nostrae telluris natura profundius cognoscenda et explicanda versatur. Hanc ille scientiam (geognosin non inepte dixeris) quasi in numerato habuit, et, quoties abditum quidquam ex illa quaereres, ipse thesaurus fuit. Atque vt olim, operarum

metallicarum rector, intestina montium, ita post, quasi e fodinis et cuniculis egressus, diligentius omnem, quam late patet, superficiem huius planetae nostri, adeoque eius ad omnium reliquorum orbium coelestium immensa agmina rationes exputare et perscrutari studuit. Sic, ut nominatim complectar studia, quae ei gratissima fuerunt, amplissimis metallurgiae, geographiae et astronomiae campis finitimisque chemiae, physicae, totius historiae naturalis, mathematicum etiam et artis mechanicae regionibus comprehendebantur.

Et de metallis quidem, omninoque de toto rerum subter terram nascentium prouentu, librum foras dabat ante viginti annos, quem vero septem iam annis ante, in Hercyniensi adhuc munere constitutus, perscripserat, et quem suo in genere classicum iudicabant periti. k) Concinnauerat enim illum ex proprio rerum descriptarum intuitu et usu diuturno, ope potissimum locupletissimae, imo regiae, summo studio et sumtu ex cunctis terrarum regionibus a se comparatae, suppellectilis fossilium, quam tamen, quum ipse deinceps haec studia remissius tractaret, aliis nimirum iam delectatus, Britanno cuidam viro principi et erudito, qui eam vehementer concupere, tamquam sarcinam sibi onustam, facile cessit. Eandem ob causam infectum, vel imperfectum certe, mansit amplissimum, quod compositurus erat, mineralogiae corpus. Nudam enim ossium ac neruorum quasi texturam liber ille, quem edidit, ostendebat, carne aliquando operiendam et sanguine perfundendam, eoque ipso com-

modifsimus videbatur, quo laudatus ante auctoris in hac academia magister, tamquam stamine, vteretur in lectionibus suis mineralogicis. Interim et singulares quasdam doctrinae, hoc in libro strictim adumbratae, quaeſtiones peculiaribus illustravit ſcriptionibus. l)

Reliquas artes, quas dixi, quanto amore et ſeruoze coluerit. haud quidem tam clariſ, tamen aequae certis, probauit argumentis. Addidit illis omnis antiquae artis formatricis intentum ſtudio, in quo et ipſo primum praecipue materiam, lapides, metalla, et reliqua, e quibus facta illa priſci temporis vaſa, ſigna, fictilia et monumenta alia, dein vero formam et habitum, caelaturam, virtutem, ſignificationem atque hitoriam illorum ſpectauit. Atque hoc platiſcae veterum et materiae et artis intentum ſtudio prouocarat primum in illo et aluerat familiaris, quam cum Leſſingio inierat olim, conſuetudo; ipſe vero poſtea, comparatiſ magno ſumtu optimis ac pretioſiſſimis libris et monumentorum antiquorum theſauris, conſtantiſque adhibita diligencia illud tam bene perſecutus eſt, vt abſtruſiora quaedam rei antiquariae argumenta editis libellis illum primum aperuiſſe docti iudicarent. m) Qua in re quum ſuis ipſe oculis vti vellet, neceſſe erat, vetuſtae Romae et Graeciae ſcriptores verſaret, eorumque ſermonis intelligendi intermiſſam fere poſt adoleſcentiae annos operam reſumeret. Admiranda ſane erat haec eius adſiduitas et fides, qua ſenſim tam ingentem tam variae eruditionis copiam conquiſiuit, atque, quid et ingenii viſ, et magis, quid ſollertia dociliſ et

improbis labor posset, suo exemplo confirmavit; quamquam non dubitem, quod et ipse intellexit ac doluit, si solidiorem ex iuuenili aetate linguarum et historiarum veterum scientiam continuatamque istorum scriptorum lectionem ad archaeologiae studia attulisset, eum citatori et expeditiori gradu in his progressurum fuisse.

Vt autem taedium illud, quod vni eidemque literarum generi omne tempus vna ratione impendendo sentitur, vitaret, vel languorem certe, qui inde consequitur, excuteret, varietate potissimum studiorum effecit, doctus alterna Camenas amare. Itaque nunc naturalis philosophiae aliquem campum emensus est, nunc vnum quasi collem vastae huius doctrinae oberravit, nunc asperas illius regiones explanare, vel reconditis et obscuris lucem adfundere, vel inueteratarum opinionum nebulas pellere, cupiuit; tum vero aliquamdiu artis monumenta versare, vel aliquod impeditum geographiae antiquioris argumentum explicare, vel fabulosae historiae origines pandere, vel recentiorum etiam temporum res memorabiliter gestas profundius perscrutari. Tenemus euigilatos hac tam flexibili et multiplici diligentia libellos, vario tempore separatim editos, quos certatim extulerunt censorum eruditorum testimonia. n) Hos ille paulo ante mortem suam secundis curis castigatos, passim et amplificados, iunctim typis describi curauit; corpusculum sane exquisitae doctrinae et gratiae. o) Longe autem plura eum esse meditatam ac molitum, sciunt amici. Sed qui alias quidem satis animosus erat,

quum adeo gustum iam expertus esset intelligentissimorum de suis libellis arbitrorum, et saluam hosce libellos mouisse multis cognouisset, subtimidus tamen, sobrius ac tardus ad publicandum aliquid accessit, et moueri difficulter potuit, ut, quae post longam etiam argumenti alicuius percontationem ipse scripserat, luci exponeret, nisi antea circumspexisset et lectitasset cuncta, quae forte iam ab aliis fuissent occupata scriptoribus, et nisi simul in consilium et ad limam cotemque adhibendam amicos prouocasset.

Gloriam literariam quanti fecerit, quam omni eam contentione dignam, ac reliquis voluptatibus anteponendam existimauerit, multis testatum reddidit; atque rarum sane hoc et vere generosum iudicandum erat in viro huius et fortunae, et conditionis et dignitatis. Nec mularum nostrarum dedignatus est recipere cultum, sed, quum philosophorum huius academiae ordo meditaretur quidem illi, non autem ultro primum offerret honorem doctoris atque magistri liberalium artium, ipse occulta, quae optantibus audaciora videbantur, vota occupauit. Honestum sane modestiae certamen, in quo sibi ipsi videbantur honorem quaerere, qui decus aliquod optime promerito conferebant, hic vero illud sibi destinatum volebat pro cupide petito haberi. p) Et credo, nec simulate, nec iocanter eum dixisse, quum eodem anno et a Rege Borussiae Comitis, et a philosophorum nostrorum ordine ornamentum illud literarium consecutus esset, haerere se animi, si quidem suae personae solum rationem ha-

beat, vtrum ab illo, an ab hoc, se magis decoratum iudicaret. Eadem laetitia perfusum vidimus, quum Londinensis literarum academia illum sodalibus suis addidisset. Verum haec famae cupido, fatendum, numquam in illo invidiam aliquam excitavit, quando alios videret, dum non indignos, ornari; quid? quod magno, nec segniori in amicorum suorum famam, quam in suam, studio illum accensum fuisset, quam quod certissimum cognovimus.

Faciliorem etiam ac promptiorem ad inseruiendum aliorum commodis, et maxime conatibus literariis, vix inueneris. Instructissimum illum exquisitiorum in omni fere genere et quantiuis pretii librorum aliorumque doctrinae variae subsidiorum thesaurum non magis ipse suo, quam communi amicorum vsui, comparasse videbatur, quem et, quo conseruetur in posterum et augeatur, inter fundorum suorum heredes illius, ad quem Harbeccensis villa pertinuerit, fidei commissum esse voluit ac testamenti sui tabulis iussit. Neque tempori, neque operae pepercit, si quid posse a se cum maxime ad perficiendum aliquod opus vtile ac doctum fieri intellexit. Et quum crebrum epistolarum de rebus eruditis commercium aleret cum viris clarissimis, vt cum vtroque Forstero, Ferbero, Bornio, Heinitzio, Trebra, Kaestnero, Heynio, Klügelio, Schneidero, Nicolao, Blumenbachio, Planta, multisque aliis; hac etiam opportunitate liberaliter vsus est ad iuuandas et ornandas, quoquo posset modo, literas, praeterquam quod per illa cum absentibus colloquia sibi honestam vitae solitariae voluptatem parauit.

Ceterum in omni vita sua domestica, ciuili et literaria, in omni sententiarum, cupiditatum et actionum suarum regimine, ex quo cum a philosophiae praeceptis, tum ab hominum usu rerumque experientia, animus eius, natura sua ad vehementiam et intemperantiam procliuis, masculam aliquam et robustam vim perceperat, auream istam, siue Pythagorae, siue Biantis, siue cuiuscumque inter veteris Graeciae sapientes primum fuerit, regulam secutus est, certe sequi constanter studuit: ΜΗΔΕΝ ΑΓΑΝ, eamque quo oculis perpetuo praefixam animoque infixam teneret, in museo suo tesseræ alicui fenestrarum, quibus proxime adlidere solebat, adamantino graphio nitide, ut poterat, insculpsit. In primis vero ab illo tempore videmur illum huius dicti bene memorem, idque non solum saepius recitantem, sed probe etiam percogitantem ac potestate eius victum animaduertisse, ex quo magna isthaec rerum in Galliis conuersio magnas etiam vsquequaque in animis hominum seditiones, tumultus ac bella, interque amicos, adfines et propinquos internecina dissidia atque odia concitauerat. Sicut enim ex neglectu huiusdem sententiae, hoc est, hinc ex impotentia dominandi ambitioneque, illinc e rerum nouarum cupidine, exporrecta audacia effrenataque licentia, infinita illa mala, tanta scelera, tantasque calamitates publicas et priuatas ortum duxisse, ita et iudicia hominum, metus ac spes, odia, suspiciones, et inimicitias, quas illa mala exagitabant, omnem excedere modum intelligebat, atque in illis parturientium quasi rerum publicarum periculis communique fere omnium ordinum pertur-

batione mentem certe suam componere ac pacare, imperato sibi hoc temperamento, quod in omnibus rebus humanis tueri Graecum illud praeceptum iubet, studebat. Numquam fere abhinc extra se latum vidimus, numquam vel gaudio exultantem, vel immodicum luctu, vel ira abreptum, vel metu exhorrescentem, vel admiratione fascinatam, vel praecipitantem consilia; et si quid horum intra animum volueret, non tam aliqua arte premebat, vel voce vultuque dissimulabat adfectum, quam intus frangebat, et, placide omnia ad libram et iusti ponderis trutinam probando, facile ad conscientiam sui sobrietatemque redibat, aureamque mediocritatem illam in omni negotio tenebat.

Atque eiusdem sententiae vim in acutissimis etiam doloribus inconuulsa aequanimitate probavit. Quum enim ad extremum fere vitae triennium vegeti corporis haberet speciem et inoffensa plerumque frui valetudine videretur, quam et perpetua temperantia animique hilaritate sustentabat; subito infringi vires, ac fauces potissimum scrophulis malignis adeoque tuberibus purulentis infestari coeperunt, neque vlla arte malum illud, quod lento pede corpus incessebat, inter initia contemptum diuque occultatum fuerat, restingui potuit. In quo, quum sensum ingrauesceret, ac tormenta cum ipsa diuturnitate acerbiora gigneret, tolerando quam sibi constiterit, quantam patientiam et quasi dolorum adfuetudinem ostenderit, quam intrepida compositaque mente, certae mortis licet praesaga, semper fuerit, ne-

minemque suorum querelis onerauerit, mirari ac praedicare satis nesciunt amici. Inter hos enim, vel memoria remensus vitae superatum iter, vel de studiis collocutus, non modo pristinam fere animi serenitatem sustinuit, sed minus etiam, quam olim in secundis nonnumquam, tunc in aduersis et in praesenti vitae periculo morosum se praebuit. Et ipse mihi videor animaduertisse, mortis quidem in illo timorem plane nullum, spem autem immortalitatis dubiam tantum, perplexam ac sublustrem fuisse. Hinc et inter cruciatos istos vnicum animo solatium ac receptaculum in literis quaesivit et in virorum doctorum usu, atque magna cum voluptate saepe ad lectulum suum de rebus eruditis disputantes audiuit, dum ipse vix amplius suum immiscere sermonem posset. Quare iucundum in primis habuit hospitem eruditissimum Belgam, Brunouici peregre habitantem, E. C. I. van Vivere, quoniam is eodem, quo ipse, antiquariam artem studio complectebatur, de multis vero ab illo dissentiebat. Cuius rei documentum habemus aliquod, commentationum nimirum Velthemianarum illam, quam auctor cum maxime probabat, ab eodem Viverio in sermonem Franco-Gallicum translatam, et animaduersionibus illustratam doctissimis. q) Hanc ille breui ante obitum tempore reuidit, et, vt in lucem daret, interpretem rogauit. Rependat Deus viro huic egregio, quidquid officii et alleuamenti adflictissimo amico quotidie fere praestitit.

Qui quum nuper Octobrium secundo die tandem diuturno morbo solutus omninoque vita perfunctus sit, hanc sane perpaucos

tantum ultra sexagesimum annum dies duxit; nam seculi superioris anno quadragesimo primo Septembrium die duodeuicesimo natus erat. Et si satis ipse sibi, satis naturae, satis etiam gloriae suae vixisse videretur, nobis certe et amicis suis omnibus non satis vixit. Amissimus clarum et illustre viri, ut minimum dicam, officiosissimi exemplum, ac vellemus, tam feracem bonis literis hunc hominum natu nobilium ordinem haberemus, ut multos praeferre deberemus VELTHEMIO. Cuius memoria, quoties illam retractabimus, dulcis quidem et blanda, numquam tamen sine acerbitate quadam, futura est. Sequamur itaque philosophum, * *et auide fruamur amicis, quia, quamdiu contingere hoc possit, incertum est; habeamus illos, tamquam amissuri; amissos autem ne moereamus effusus, atque non sane, ut idem philosophus, per famam sapientum edocti, verum spe intrepida erecti, putemus praemissos.*

* Senec. epist. LXXXVIII.

a) Quae hic ex historia gentis Velthemianae delibata sunt, fusius enarrantur a *Io. Frid. Pfefffinger*o, *Historie des Braunschweig-Lüneburgischen Hauses*, P. I. p. 505-529. et a *Rud. Ant. Noltenio*, in libello mox laudando. Quae ab utroque circa officium aulicum Dapiferorum s. Sympoliarcharum ducatus Brunouicensis, Velthemii in hereditatem clientelarem indultum, errata fuerant, obseruauit *Io. Dav. Koehler*, *Histor. Nachricht von den Erb-Land-Hof-Aemtern des Herzogth. Braunschw. u. Lüneb.* p. 17.

b) Vero similis putabat ipse defunctus Comes, annulum hunc ab Imp. Ottone IV. dono datum esse Harbecensis praedii possessori. Plura de hoc annulo, et quaedam fabulosa de illius ominosa et magica vi congeffit *El. Casp. Reichard* in libro: *Vermischte Beyträge zur Beförderung einer nähern Einsicht in das gesamte Geisterreich*, Vol. II. p. 156.

c) Sic enim in *Bodonis* chronico Saxonum, vernacula Saxonum lingua conscripto, (*Chronicken der Sassen*) secundum primigenium exemplar, Moguntiae in ipsa artis typographicae infantia descriptum, fol. 133. relatum est: *M. C. LVII. In dussem jare hadde Keyser frederick eynen Hosto regensborch dar behelt Hertoge Hinrick de Lauwe dat Hertogedom to begeren unde des Keyfers vedder dat Hertogedom to osterick unde marggreve albrecht de bar de affwan wedder brandenborch dat öme de wende mit bischoff Wichman van meydeborch affwunnen hadde unde dar bleyff öm dot syner suster sone warner van Velthem unde ock mere lude de dar geslagen worden also se de stad unde borch wunnen.* Huius testimonii notitiam illustri *Beireisio* acceptam refero, qui chronici istius plenum et genuinum exemplar possidet, paucis visum et vñtatum; quale et Comes noster quum tandem sibi comparasset, valde gauisus est. Idem isthoc testimonio Bodonis primum cognito adductus est, filio suo secundo vt nomen *Werneri* daret, sicut primo genitum *Rogerium* iam vocauerat, scilicet vt ambo antiquiori alicui gentis Velthemianae heroi cognomines essent et haberent etiam sic aliquod et omen et incitamentum priscae maiorum gloriae conferuandae et augendae.

d) Sic ille (*Chronic. Riddagshuf. Opp. T. III. p. 575.*): Sed hanc (Velthemianam) familiam diligenter a nobis enucleatam, cum deo bene iuuante, breui in lucem producemus.

e) Illius exstat *Diatrise genealogico-historica de illustri Velthemiorum familia diplomatische illustrata*, Helmst. 1727. 4.

f) Habemus felicitis huius industriae, qua **VELTHEMIVS**, pater, omnem rem herbariam, hortensem, saltuariam et oeconomicam ditauit, monumentum celeberrimum: *Die Harbkesehe wilde Baumzucht, theils nordamerikanischer und anderer fremden, theils einheimischer Bäume, Sträucher und strauchartiger Pflanzen, nach den Kennzeichen, der Anzucht, den Eigenschaften und der Benutzung beschrieben von D. Joh. Philipp du Roi.* (Brunou. 1772. 2 voll. Editionem nouam

et auctiorem curauit ill. Io. Frid. Pott, T. I. Brunou. 1795.) Auctorem libri huius, iuuenem tunc, ex academia nostra et *Beireifii* nostri institutione **VELTHEMIVS** in domum suam vocauerat eiusque per quinquennium operam ad concinnandum istum indicem conquisitarum a se opum botanicarum adhibuerat. Nec minima pars est libri illa, quae **VELTHEMIO** ipsi debetur.

g) *Ehrendenkmal des verstorbenen Herrn Hofrichters von Veltheim* cet. Helmst. 1775.

h) *Exstat honoris monumentum praeclarissimae matronae positum, duae nimirum orationes funebres, habitae a Mullero, Harbecensis, et Meyero, Aderstedienfis ecclesiae pastoribus, cum aliorum laudationibus, stemmate generis* cet. Helmst. 1760. fol. Nonnihil obiter de illa ipse filius, Comes noster, *Allgem. deutsche Biblioth.* Vol. XCIX. T. II. p. 165.

i) *Verbesserte Feuerordnung für die von Veltheimischen Gerichtsorte Harbke und Wolffsdorf.* (Helmst.) 1794. 4.

k) *Grundriss einer Mineralogie*, Brunou. 1781. Ill. *Beireifii* de hoc libro sententiam dedimus in *Commentariis de reb. nou. literar. ann.* 1781. p. 237.

l) Huc pertinent: *Etwas über die Bildung des Basalts und vormalige Beschaffenheit der Gebirge in Deutschland*, Lipl. 1786. Ed. II. Brunou. 1789. *Ueber der Herren Werner und Karsten Reformen in der Mineralogie, nebst Anmerkungen über die ältere und neuere Benennung einiger Steinarten*, Helmst. 1793. *Ueber den Hydrophan der Neuern und den Pantarbas der Alten*, in Ill. *Crellii annalib. chemicis ann.* 1796. *Ueber einige Hauptmängel der Eisenhütten in Deutschland*, ib. 1790.

m) *Ueber die Vasa murrhina*, Helmst. 1791. *Vermuthungen von der Barberini — jetzt Portland-Vase*, ib. 1791. *Ueber Memnons Bildsäule, Nero's Smeragd, Toreutik und die Kunst der Alten in Stein und Glas zu schneiden*, ib. 1793.

n) Nimirum, praeter hos, quos commodum enumerauimus: *Ueber das Feuersetzen der Alten und Hannibals Methode die Alpen zu sprengen*, in *Lichtenbergii et Forsteri promptuario*, Goetting. 1782. *Vermuthungen über den Mann mit der eisernen Maske*; hanc commentationem adiunxerat editis a se, non addito nomine, memorabilibus aulae Francicae sub Ludouico XIV. (*Anekdoten vom Französischen Hofe aus den Zeiten Ludew. des XIV. u. des Duc Regent, aus Briefen der Madame d'Orleans, Charlotte Elisabeth* etc. Argentor. [rectius Brunou.] 1789. et postea bis repetitis, 1790. et 1793.) *Ueber die Fruchtsperre im Herzogth. Magdeburg*, 1796. in Ill. *Haeberlini tabulario politico*, P. V. *Ueber die Onyx-Gebirge des Ctesias und den Handel der Alten nach Ostindien*, Helmst. 1797. *Von den Goldgrabenden Ameisen und Greiffen der Alten, eine Vermuthung*, Helmst. 1799. Communicauerat etiam sua quaedam cogitata de vestigiis hominum praeadamitorum inter subterranea frustra quaesitis cum S. Ven. *Velthusenio*, quondam nostro, quae leguntur in huius libro: *Fortgesetzte Nachforschungen über den Ursprung*

der christl. Religion, (Hamburg. 1781.) p. 137. itemque cum Ill. *Eschenburgio* animaduersiones nonnullas ad *Lessingii* collectanea literaria, T. I. p. 488. Praeterea de libris nouis censuras varias inferendas curauerat *bibliothecae catholicae Berolinensi*.

o) *Sammlung einiger Aufsätze historischen, antiquarischen, mineralogischen und ähnlichen Inhalts*, Helmst. 1800.

p) Hinc et hisce verbis conceptum fuit diploma ab Ill. *Remero*, tunc Decano, quod virum hunc, *non magis antiqui splendore generis honorumque dignitate, quam liberalitate ingenii limatoque iudicii acumine, profunda rerum scientia, librorum in lucem editorum fama, in antiquarum historiarum artiumque monumentis illustrandis felicissima sagacitate, generosa bonas literas proferendi earumque studiosos iuuandi, peritos ornandi voluntate conspicuum, florentem et venerandum, insolitum equestri ordini exemplum, insolito ordinis philosophorum decreto, unanimi et voluntario, quo non viro maxima merito decora decoris aliquid addere voluerit, sed ex iusta tantarum virtutum aestimatione, philosophiae Doctorem et liberalium artium Magistrum appellasset et renunciasset* cet.

q) *Conjectures sur l'Urne de Barberini, appartenant au Duc de Portland, par A. F. Comte de Veltheim* — Traduit de l'Allemand avec des notes par *E. C. I. van de Vivere*, Helmst. 1801. c. figg.

